

convins că planurile habsburgice de a înghiți Serbia amenințau și alte state din această parte a Europei, printre care și statul român independent. De asemenea Nicolae Iorga cunoștea că de-a lungul istoriei soarta sîrbilor și a românilor a fost deseori aceeași; că în acel moment, atît în fața Serbiei cît și a României, stătea problema desăvîșirii unității naționale, zădărnicită de existența monarhiei Austro-Ungare. La acestea trebuie adăugat faptul că prin întreaga sa activitate Nicolae Iorga s-a manifestat ca un fervent apărător al păcii și un adversar permanent al războiului imperialist.

Vestea atentatului de la Sarajevo din 15/28 iunie 1914 a provocat o reacție puternică în România. Asasinatele politice, oricare ar fi fost mobilul lor, nu au primit niciodată adeziunea opiniei publice românești. C. Mille scria în „Adevărul” că Francisc Ferdinand a căzut „răpus de glonte orb al unui nebun ori al unui patriot, care n-a înțeles că nu indivizii trebuie de suprimat, ci starea de lucruri”¹. În acord cu toți oamenii politici din România, Nicolae Iorga a calificat atentatul drept un act „adînc tragic”², produsul unei metode de luptă „străină de moravurile țării”³.

Nicolae Iorga cunoștea că asuprirea unei bune părți a popoarelor sud-slave de către monarhia habsburgică a determinat o stare de neliniște în rîndul poporului sîrb, că manevrele austriace din vara anului 1914, care au prilejuit atentatul, aveau drept scop intimidarea sîrbilor din regat. În legătură cu aceste manevre militare Nicolae Iorga scria: „Multor sîrbi de acolo și tuturor sîrbilor din țara lor cea slobodă nu le-a plăcut aceasta. Căci este o are un neam care să nu voiască a fi tot împreună și a se gospodări frățește pe sine, fără amestec de străini?”⁴.

Oprimarea popoarelor sud-slave și tendința de a înghiți statul sîrb independent a provocat în Serbia nemulțumirea profundă a populației împotriva habsburgilor, astfel că „moștenitorul la împărăție” a avut de plătit „păcatele multora”⁵ — cum se exprima Nicolae Iorga.

Depart de a justifica atentatul, Nicolae Iorga, înțelegînd atmosfera care a favorizat asasinarea lui Francisc Ferdinand, scria că ea a fost comisă „de un băiat de liceu care înțelegea să-și apere astfel drepturile la viața întregă ale poporului său”⁶.

După cum se știe, după atentatul de la Sarajevo a urmat schimbul de note între guvernul de la Viena și cel de la Belgrad. Nicolae Iorga considera că guvernul Austro-Ungariei putea cere guvernului Serbiei să întreprindă cercetări serioase pentru a descoperi și pedepsi aspru pe cei vinovați de asasinarea prințului moștenitor Francisc Ferdinand⁷. Dar, precizează Nicolae Iorga, guvernul habsburgic a adresat o notă ultimativă, care „trebuia respinsă”⁸,

¹ „Adevărul”, nr. 8892 din 17 iunie 1914.

² „Neamul românesc”, nr. 25 din 29 iunie 1914.

³ N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. X, București, 1939, p. 340.

⁴ „Neamul românesc pentru popor”, nr. 22, din 22 iunie 1914.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Nicolae Iorga, *Istoria contemporană de la 1904 la 1930. Supt trei regi*, București, 1932, p. 180.

⁷ „Neamul românesc”, nr. 28, din 20 iulie 1914.

⁸ Nicolae Iorga, *Supt trei regi*, p. 180.